

משנכנס אדר ראשון תשפ"ב מרבים בשמחה פורים בימים חמישי ושישי - י"ד וט"ו באדר שני

בס"ד

הרב יצחק יעקב פוקס

שנה מעוברת - אדר ראשון ואדר שני

במהלך כל מחזור של 19 שנים, מאז בריאת העולם, ישנן 7 שנים מעוברות, על פי הסדר: ג ו ח א ד ז ט היינו, השנים: שלישית, ששית, שמינית, אחת עשרה, ארבע עשרה, שבע עשרה ותשע עשרה – הינן שנים מעוברות. השנה, היא ה' תשפ"ב - 5782 שנים לבריאת העולם, בחלוקה ל 19 התוצאה הינה: 304.3 כלומר, מאז בריאת העולם חלפו 304 פעמים 19 שנה, וחלפו עוד 3 שנים, ועל כן, תשפ"ב הינה השלישית [- ג ו ח] למחזור הבא - ה 305 לבריאת העולם. וכידוע מידי 19 שנה מקבילים התאריך העברי והתאריך למניינם - בהתמלא החסר בין שנת הלבנה (354 ימים) לבין שנת החמה (365 ימים) בתום מחזור 19 שנה בעזרת 7 השנים המעוברות

אדר ראשון תשפ"ב - ללא חגיגות "בר מצוה" ו"בת מצוה"

בשנה זו - תשפ"ב כל הבנים שמלאו להם 13 שנה, חוגגים בר-מצוה במשך חודש אדר שני (רמ"א נ"ה, י), ואכן, השנה באדר ראשון, כלל לא יתקיימו חגיגות בר מצוה, שהרי לפני 13 שנה, בשנת לידתם – תשס"ט הייתה שנה "פשוטה", שאינה מעוברת, מאידך, כל הבנים הנולדים בשעה טובה, השנה, בשני חודשי אדר תשפ"ב, בעוד 13 שנה – תשצ"ה, יחגגו בר מצוה במשך שני חודשי אדר תשצ"ה - כל אחד בחודש בו נולד. לעניין בנות "בת מצוה" ילידות תש"ע שהייתה גם כן שנה פשוטה - השנה הגעתן ל"בת מצוה" רק באדר שני כמו הבנים. מאידך, ילידות שני האדרים השנה תגענה בשע"ט למצוות בשנת תשצ"ד בה יהיה רק אדר אחד, שלאורכו תיערכנה כל ערב אלפי מסיבות "בת מצוה" לילידות שני האדרים של השנה.

"משנכנס אדר מרבים בשמחה"

"מנהג לתלות טבלאות מצוירות [שלטים] משנכנס אדר מרבים בשמחה" ויש תולים אותו על המקום שמשאירים בבית ללא טיח זכר לחורבן, כדי לכסותו, ולהזכיר שהוא זמן שמחה" (פסקי תשובות תרפ"ו, ה).

מאימתי מרבים בשמחה

משנה מגילה א, ד: "אין בין אדר ראשון לבין אדר שני, אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים" - את ימי הפורים חוגגים באדר שני, כדי "לסמוך גאולה לגאולה" - גאולת פורים לגאולת מצרים. ועל כן, גם את ארבע הפרשות [שקלים, זכור, פרה והחודש] קוראים באדר שני, ואם טעו וקראו את ד' הפרשות באדר א' - חוזרים וקוראים באדר ב' (הכרעת המשנ"ב תרפ"ח, כ"ג). אבל לעניין "מרבים בשמחה" - מתחילים באדר ראשון! וכן כתב מרן החתם סופר זצוק"ל בחתימת תשובתו בחלק חושן משפט סי' כ: "פרשבורג, כאור בוקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב, א' דראש חודש אדר ראשון שמרבים בו בשמחה".

והעיר הגאון רבי אשר וייס שליט"א "שאף שמישחת חולין של מרן החת"ס גם באדר א' מרבים בשמחה. אך בדברי רש"י לתענית כ"ט לכאורה יש לדייק שלא כן, דכתב "משנכנס אדר ימי נסים היו לישראל, פורים ופסח". הרי לן דסיבת השמחה משום דבחודש זה יש ימי הפורים וכן בניסן שיש בו פסח, וכך כתב בשו"ת שאילת יעב"ץ ב, פ"ח אך, אין בזה הכרח ואפשר דאין כוונת רש"י אלא לבאר באופן כללי דסיבת השמחה משום נסים שנעשו בחודשים אלה, אך מ"מ אפשר דגם באדר א' מרבים בשמחה כיון דמכל מקום אדר הוא" יש לציין שהמעין בחידושי חת"ס למגילה ו ע"ב מוצא מפורש, שאין זו רק שיחת חולין של החת"ס, אלא שמרבים בשמחה כבר באדר ראשון.

מזל דגים

בלבוש או"ח (סימן תרפ"ה ס"א) כתב: "ואדר ראשון בשנת העיבור אין מזלו מזל דגים עד אדר השני, שאין אדר הראשון אלא תשלומים לחדשים שעברו בג' שנים להשלים חדשי הלבנה לחדשי החמה".

יום פטירה - "יאהרציט" ר"ל

הנפטר ר"ל בשנה שבה שני חודשי אדר, ראשון ושני, ציון יום פטירתו בשנים הבאות: בשנה מעוברת - בתאריך הפטירה (אדר ראשון או שני). נפטר בשנה "פשוטה" שאין בה אלא אדר אחד, בשנה מעוברת: מנהג בני אשכנז - לציין את יום הפטירה באדר ראשון (שהרי התענית והקדיש לעילוי הנשמה ולפדיון הנפש

העומדת לדין מחודש בכל יום פטירה - "ילכו מחיל אל חיל", ואין דוחים תיקון הנפש) ומנהג בני ספרד - באדר שני, (שולחן ערוך תקס"ח, ז וביו"ד ת"ב, י"ב) ובמשנה ברורה שם, שהשואל מזכירים לו דעת הגר"א ועוד מהפוסקים, שיש להתענות [הנוהגים בתענית] בשני החודשים, ואם קשה, יעדיף בן אשכנז אדר ראשון (משנ"ב שם, מ"ב) וכן כתב הגר"ע יוסף זצ"ל לבני ספרד יצינו גם באדר ראשון ב"אזכרה קטנה". מכל מקום, לענין תפילה לפני העמוד וקדימה לקדיש, אינו דוחה שאר האבלים אלא באחד מהם (משנ"ב פ"ח, מ"ב).

הערה: ביום השנה (יאהרציט) הראשון לפטירה ר"ל, גם לדעת השולחן ערוך - נוהג באדר ראשון (ב"י יו"ד רנ"ג בשם התשב"ץ) שסוף השנה הראשונה - בתום י"ב חודש.

"ז אדר" - יום פטירת משה רבנו ע"ה

בגמ' סוטה י"ב ע"ב שמשה רבנו נולד ונפטר בז' אדר, ובמכילתא בשלח, ו לדעת ר"א המודעי, משה נפטר בשנה מעוברת באדר א'. ובשו"ת הלכות קטנות ב, קע"ג כיון שאמרו חז"ל בסוטה שם, שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום וודאי שאם הייתה פטירתו בשנה מעוברת, הייתה באדר שני, וכן כתב רבי יונתן אייבשיץ ב"יערות דבש"א, דרוש ג שמשה נולד בשנה מעוברת באדר א' אולם נפטר באדר ב' כמפורש בגמ' קידושין ל"ח ע"א שנפטר באדר הסמוך לניסן ומיום פטירתו, 33 ימים עד י' בניסן שנכנסו לארץ ישראל.

הלכה למעשה: "חברא קדישא" והנוהגים להתענות בז' אדר [תענית צדיקים] לדעת המשנ"ב תק"פ, א המנהג להתענות באדר א, אולם בלוח לא"י שהמנהג בארץ ישראל שרק ה"חברא קדישא" מתענים, ועורכים סעודה במוצאי התענית באדר שני.

"ולכפרת פשע"

המשנ"ב הביא בסי' תכ"ג, ו שלש שיטות מתי מוסיפים בתפילת מוסף של ראש חודש בשנה מעוברת, את המילים: "ולכפרת פשע", לדעת א"ר תכ"ג, ו וערוה"ש שם, ה יש לאמרו כל השנה, לפי שבקטע אלוקינו וא"א חדש עלינו את וכו' י"ב לשונות בקשת טוב, ובשנה מעוברת מוסיפים בקשה י"ג כנגד חודש העיבור. והמשנ"ב לא הכריע. והמנהג לומר עד ר"ח אדר שני ועד בכלל (כדעת פמ"ג שם, מש"ז, ב) וכך כוונת הנכתב בלוח לא"י.

הסבר ההוספה: בטעמי המנהגים עמ' קצ"ז בקונטרס אחרון: "כי שמא השנה אינה מעוברת, ונמצא שאוכלים חמץ בפסח" בדומה ביאר הגר"י הוטנר זצ"ל את ההוספה, עפ"י הגמ' בסנהדרין י"ב ע"ב לענין חזקיהו המלך שעיבר ניסן בניסן, ולא הסכימו עמו חכמים, והתפלל וביקש "ד' הטוב יכפר בעדי" - מכאן הלשון "ולכפרת פשע". וידי"נ הרה"ג ר' יעקב קופשיץ שליט"א הוסיף, עפ"י הידוע מהגה"צ רבי אליהו לאפין זצ"ל שאמירת יום כיפור קטן בער"ח היא דומיא דחולה הממתין להגיע למקום רפואתו [יוה"כ], ובינתיים זקוק מידי פעם לחיזוק, ובשנה מעוברת מחמת יתר הריחוק מיום הכיפורים צריך ל"כפרת פשע".

בדיקת המזוזות

כמבואר בשו"ע יו"ד רצ"א, א צריך לבדוק את המזוזות בבית - פעמיים בשבע שנים, וכדי שלא לשכוח הלכה זו, כתב בהגהות רבי משה מיינץ על ספר יוסף אומץ רצ"א, אות ג שבפרנקפורט ע"מ, נהגו לבדקם בכל שנה מעוברת בחודש העיבור (אדר שני), שבכל שבע שנים ישנם כשתי שנים מעוברות.

תשלום שכירות בתים והתקשרויות ממוניות

השוכרים בית או דירה לשנה, ונכתב בחוזה: "השכירות למשך שנה מתאריך היום.. במחיר .. לשנה" - אין השוכר חייב לשלם עבור חודש העיבור. אמנם, אם נכתב: "תשלום השכירות בסך .. לחודש" - חייב השוכר לשלם גם עבור החודש הנוסף, ואין אומרים שכוונתו הייתה לשנה.

שכר לימוד מטפלות וגננות, ודמי חבר בבית כנסת וכדומה, מנהג המדינה לשלם עבור כל חודש (שולחן ערוך חו"מ ש"ב, ט"ו סמ"ע וש"ך שם). "סוף הזמן" בישיבות וכוללים - לכל הדעות, בסוף אדר השני, "ולא כהחושבים שהוא בסוף אדר ראשון.... או בתחילתו...." (הערת ידי"נ הגר"ח"א בלייער שליט"א ב"חוקי חיים").

שבת פרשת "ויקהל" ו"פרשת שקלים" כ"ה אדר א' - מברכים חודש אדר שני

הדלקת הנרות: ירושלים - 4:58 מרכז - 5:13 צפון - 5:05 דרום - 5:19

מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשבעה בפרשת ויקהל, ולמפטיר קוראים בספר השני בפרשת "כי תשא" (שמות ל, י"א-ט"ז). קריאת שקלים, להזכיר מצות מחצית השקל שהיו נותנים פעם בשנה ללשכה לקניית

קורבנות ציבור, ובקריאה מתקיים "ונשלמה פרים שפתינו" (משנ"ב תרפ"ה, א-ב) **ההפטרה**: "בן שבע שנים וגו' עד "לכוהנים יהיו" (מלכים-ב י"ב, א-י"ז).

ברכת חודש אדר שני

מולד חודש אדר שני: בליל חמישי בשעה 3 51 דקות ו 17 חלקים. בברכת החודש, נכון לפרש: "ראש חודש אדר השני, יהיה ביום החמישי וביום הששי הבעל"ט" (משנ"ב תכ"ז, ג). ובברכת החודש, עדיין אומרים: "ולגשמים בעיתם". **אין אומרים** "אב הרחמים" ואין מזכירים נשמות. **במנחה**: אומרים "צדקתך וגו' "

בערב ראש חודש, יום רביעי כ"ט אדר א' - **תפילת "יום כיפור קטן"**.

בתפילת מוסף דראש חודש, עדיין אומרים: "ולכפרת פשע".

תספורת וקציצת הציפורניים בערב שבת "פקודי" - ב' דראש חודש אדר

בשולחן ערוך או"ח ר"ס א: "מצוה לגלח הציפורניים בערב שבת" ובמשנ"ב בשם המג"א: "יש מקומות, שאין מגלחין ואין נוטלין ציפורניים בראש חודש, אפילו חל בערב שבת, כי כן ציוה רבי יהודה החסיד". על כן בשבוע זה, יש להקדים התספורת וקציצת הציפורניים ליום רביעי, ערב ר"ח מי שצפורניו ארוכות ביותר - יש מקילים לקוצצן לכבוד שבת (כה"ח ר"ס ומקור החסד על צוואת ר"י החסיד ולקוטי מהרי"ח בסדר התנהגות ערב שבת). לעניין גילוח הפנים (באופן המותר), שמענו מפוסקים, שיש להקל, בוודאי, בערב שבת, אף לפי הצוואה. **ומנהג בני ספרד**, שלא לחשוש לנטילת הציפורניים בראש חודש ("אור לציון ג, פ"א).

שבת פרשת "פקודי" - ב' אדר שני

הדלקת הנרות: ירושלים - 5:03 מרכז - 5:19 צפון - 5:11 דרום - 5:24

שבת "חזק"

עם גמר קריאת "פקודי" הפרשה האחרונה של חומש שמות, ולפני שהעולה מברך את הברכה האחרונה, אומר הציבור: "חזק חזק ונתחזק", והעולה עצמו לא יאמר עם הציבור, כדי שלא להפסיק בין הקריאה לברכה (לוח לא"י, יח"י) בתום הקריאה ממהרים לסגור הספר, כדי שלא יחשבו שגם המילים "חזק חזק וכו'" כתובות בתורה.

הפטרת פרשת "פקודי"

בשנה זו, שקריאת "פקודי" נפרדת מ"ויקהל" [-שבת הפסקה], **מנהג בני ספרד**: לקרוא הפטרת "ועש חירום וגו'" **ומנהג בני אשכנז**, לקרוא את הפטרות שתי הפרשיות ויקהל-פקודי "ועש חירום וגו' וממשיכים: "ותשלם כל המלאכה" עד "בהוציא אותם מארץ מצרים" (מלכים-א ז, מ ח, כ"ו). - לוח לא"י עפ"י גאוני ירושלים זצ"ל. וכן דעת האדר"ת הגר"ש סלנט ומרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל, כיון שהשנה, בשבת חנוכה (שלא הייתה אלא שבת אחת) לא קראו "ועש חירום", יש לקרוא ב"פקודי" את שניהם - מ"ועש חירום" עד סוף "ותשלם כל המלאכה", וכן נוהג מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

יום חמישי - ז' אדר שני

נוהגים חברי "חברא קדישא" בירושלים להתענות בו ואומרים בעשרה סליחות המיוחדות ליום זה (נדפס בגשר החיים סוף ח"א). ובסוף היום עושים סעודה לחזק ולשפר עבודת הקודש

שבת פרשת ויקרא ו"פרשת זכור" - ט' אדר שני

הדלקת הנרות: ירושלים - 5:08 מרכז - 5:24 צפון - 5:16 דרום - 5:29

מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשבעה בפרשת ויקרא, ולמפטיר בספר השני "פרשת זכור" (דברים כ"ה, י"ז-י"ט). ואין מעלים קטן למפטיר (משנ"ב רפ"ב, כ"ג). בפסוק האחרון קוראים פעם "זכר" - בצירי תחת הז' ופעם "זכר" - בסגול תחת הז' (משנ"ב תרפ"ה, י"ח) ונוהגים לחזור רק על המילים "תמחה את זכר עמלק" ולא את כל הפסוק (הליכות שלמה י"ט הערה 12 וכן הובא בשם הגרש"ז זלזניק זצ"ל). ובשם הגרי"ד סולובייציק זצ"ל ראש ישיבת בריסק שבעל הקורא בבריסק הגר"ר שמחה זעליג ריגר זצ"ל חזר רק על המילה "זכר" בלבד.

ההפטרה: "כה אמר ד' צבקות פקדתי וגו' עד גבעת שאול" (שמואל-א ט"ו, ב-ל"ב)

אין אומרים "אב הרחמים" ואין מזכירים נשמות. **במנחה**: אומרים "צדקתך וגו' "

מצוות זכירת מעשה עמלק ומחייתו

שו"ע תרפ"ה, ז ומשנ"ב, י"ד: **מצוות עשה לזכור מעשה עמלק**, שנאמר: **"זכור את אשר עשה לך עמלק וגו'"** ולא תעשה: **"לא תשכח"**. ומצוות הזכירה בקריאה מתוך ספר תורה מהודר ובדוק (שערי אפרים שער ח, פ"ה). ומשתדלים לשמוע, כל אחד בהברת עדתו, אף שאין זה מעכב בדיעבד, ויש להעלות גדול וגם הקורא יהיה גדול, ויכונו הקורא והמברך להוציא, והשומעים לצאת ידי חובת **זכירת מעשה עמלק** ומחייתו, ואף שהזכירה פעם בי"ב חודש, הסמיכו הקריאה לפורים כיון שהמן מזרע עמלק, ומקדימים הזכירה לעשיית הפורים, שנאמר: **"והימים האלה נזכרים ונעשים"** (אסתר ט, כ"ח). **מי שלא שמע "זכור" בשבת**, יכול לצאת בשמיעת "ויבא עמלק וגו'" בפורים בבוקר (מג"א), אמנם, המשנ"ב תמה, הרי לא נזכר שם, לא "זכור" ולא "לא תשכח"?

הערה: אין נכון לקדש ולאכול לפני קיום מצוה דאורייתא של שמיעת קריאת זכור, אלא אם כן, בשעת צורך גדול, ולאכול פחות מ"כביצה" (56 גרם). כבסי' תרנ"ב, לעניין אכילה קודם נטילת לולב, בוודאי, ביום א' של סוכות, ולעניין אישה - להלן.

חובת אישה בזכירת עמלק

כתב ספר החינוך מצוה תר"ג: "ונוהגת מצוה זו בכל מקום [בין בא"י בין בחו"ל] **בזכרים** כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, **ולא לנשים**" ויש שתמהו: הרי אינה מצוה "שהזמן גרמא"? ויש בה גם "לאו"? ואם הנשים (אימהות, גננות ומטפלות) לא תזכרנה, איך יזכרו הקטנים? ואמנם, למעשה כתב כף החיים תרפ"ה, ל: "בעיקר המצווה **ודאי חייבות** ואם באות לשמוע יש להן שכר". ואכן בעל "ערוך לנר" הגאון רבי יעקב עטלינגר זצ"ל עשה בשבת זכור, את המוטל על המשרתת היהודייה בבית, כדי שתתפנה לשמיעת "זכור" **ובשו"ת יחיה דעת א, פ"ד:** **"ראוי ונכון** שנשים היכולות לבוא לעזרת נשים של בית הכנסת בשבת זכור לשמוע הקריאה תשתדלנה לעשות כן, לצאת ידי כל הפוסקים, ומה' יישאו ברכה".

במקומות שקובעים קריאת זכור מיוחדת לנשים: יוצאו ספר תורה כשיש שם עשרה גברים, ולא יברכו על הקריאה – שו"ת מנחת יצחק ט, סח ובילקוט יוסף חלק ב עמ' קלו. **נשים, שאינן יכולות לבוא לבית הכנסת**, כגון יולדת והמטופלת בילדיה – פטורות. ואפילו רגילה בכל שנה לשמוע הקריאה - אינה צריכה התרה ונכון שתקראנה פרשת זכור בביתן, מתוך החומש (שו"ת תורת חסד, ל"ז משנ"ב תרפ"ה, י"ז, שו"ת אבני נזר, תק"ט תורה לשמה, קפ"ז מנחת אשר (וייס) ה, מ"ח ושו"ת יביע אומר ח"י יו"ד, ז).

הערה: נשים הצריכות לכך, מותרות לקדש ולאכול לפני שמיעת "זכור". אבל נערה, שהיא בשנה שלאחר שנעשתה בת מצוה, ושומעת "זכור", ראוי לה להימנע בשנה זו, מלקדש ולאכול לפני השמיעה, כיון שזו לה הפעם הראשונה, לקיים מצווה, שחיובה, ייתכן, מן התורה (הגר"מ שטרנבוך שליט"א ב"מועדים וזמנים", פורים).

"תענית אסתר", יום רביעי - י"ג אדר שני

תחילת הצום - עלות השחר: לבני אשכנז – 4:19 לבני ספרד – 4:36 המעוניינים **לקום לאכול קודם עלות השחר**, צריכים לעשות תנאי אור ליום רביעי, לפני הליכתם לישון – "איני מקבל עלי התענית עד עלות השחר". **לעניין שתיה:** בני אשכנז - אם רגיל לשתות אין צריך להתנות (משנ"ב) **בני ספרד**, מלשון השו"ע משמע שצריכים. מותר להתחיל באכילת פת עד חצי שעה לפני עלות השחר, ותוך החצי שעה אין לסעוד יותר מ"כביצה" פת (56 גרם). לבנות ונשים אין האיסור לאכול בחצי שעה שלפני עלות השחר – דעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל לעניין כל השנה – בספר משנת אברהם.

סיבת התענית - זכר לכך, שנקהלו עם ישראל לעמוד על נפשם ולבקש רחמים ותחנונים בצום ובזעקה מבעל הרחמים שיצילם מאויביהם [כמשה רבנו בזמן מלחמת עמלק שכבדו ידיו, כי היה יושב בתענית] – כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומע לכל אחד בעת צרתו כשמתענה, ושב אל ה' בכל לבבו. על כן, **בתענית אסתר:** מותר לשמוע מוזיקה, ומותר להתרחץ כרגיל, שאין זה צום על החורבן.

החייבים בתענית

כל איש ואישה בריאים בס"ד. - מתענים. אבל **חולים, תשושי כוח וזקנים** שלדעת רופא, הצום עלול להזיק לבריאותם - לא יתענו, ובכלל זה, **מעוברות, ומניקות** אפילו הפסיקו להניק, וכן **מפלת** כמניקה (עפ"י שו"ע תקנ"א מ"ב, ג כה"ח ודעת תורה שם). **חתן וכלה** בתוך שבעת ימי המשתה – **אינם מתענים** בתענית אסתר, ואף אינם צריכים להשלים ביום אחר. כמו כן, **קטנים** שלא הגיעו למצוות – פטורים מתענית זו.

אמירת "עננו"

הצם – אומר "עננו" בשומע תפילה, **בני ספרד** – בשחרית ומנחה. **בני אשכנז** – רק במנחה. ואפילו הצם רק עד חצות (11:48) ומתכוון להפסיק הצום, כדאי שיתפלל תחילה מנחה, **מנחה גדולה** - 12:18 ויאמר "עננו" (**בני אשכנז**: "עננו ביום צום התענית" [כנוסח עננו של בני ספרד] ולא "ביום תעניתנו") **השוכח לומר "עננו"** – אינו חוזר ומתפלל, ויכול להשלימו ב"אלקי נצור" כבקשה.

בני אשכנז: אומרים "**אבינו מלכנו**" בשחרית, אפילו מי שלא צם, ואפילו ביחידות.

כתב בספר קב הישר סי' צ"ז: "כל מי שצריך רחמים על איזה דבר וצריך להתפלל עליו, ייקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר ויאמר **מזמור כ"ב** בספר תהילים: "למנצח על אילת השחר" – היא אסתר, ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה'. ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, ובזכותם ייעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים ותתקבל תפילתו ברצון".

מנהג לתת צדקה במנחה של תענית "דאגרא [שכר] דתעניתא צדקתא". ויש נוהגים לשער כמה היה אוכל בתענית ונותנים השווי לעניים (משנ"ב תקס"ו, י"ב). כנרמז במילה **תענית** - תת עני.

סיום הצום – 6:06 ויש נוהגים – 6:14.

אכילה ושתייה לפני מקרא מגילה בערי הפרזים

לבני ה"פרזים" אסור לאכול לפני קריאת המגילה, אפילו התענית קשה להם. ולכתחילה אסורה אפילו טעימה (שו"ע תרצ"ב, ד ומשנ"ב י"ד-ט"ו). אכן, מותרת שתיית מים ("אגרת הפורים" להגר"ב ספטימוס שליט"א ס"ג, ב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל). **בצורך גדול**, מותרת לחולה או למצטער ביותר - **טעימה** [עד כביצה - 56 גרם ושתייה] ואם אינה מספקת, נראה שמותרת אף אכילה אך יבקשו להזכירם לקרוא מגילה (משנ"ב שם, ט"ז).

הערה: נשים המחכות לקריאת מגילה מאוחר יותר - **מותרות לכתחילה** בטעימה ("אגרת הפורים" שם).

נתינת "זכר מחצית השקל"

נוהגים לתת לפני קריאת המגילה, "**זכר למחצית השקל**", שהיו נותנים בזמן שבית המקדש היה קיים, לקניית קורבנות הציבור, וניתן גם כן, כדי "לכפר על נפשותיכם", ובגמ' מגילה י"ג ע"ב: "אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך, הקדים שקליהם לשקליו". כיום נוהגים לתת גם עבור נשים וקטנים, ואפילו מעוברת, נותנת עבור עוברת, שנאמר "כל העובר על הפקודים" - אל תיקרי עובר אלא עובר. ונותנים את הכסף לעמלי תורה הלומדים מתוך הדחק (רוח חיים לגר"ח פלאג' זצ"ל, תרצ"ד ושו"ת יחוה דעת א, פ"ו). **ואין** לפרעו מכספי מעשר, ואין חייבים להעבירו לעניים בו ביום.

כמה נותנים: מעיקר הדין, יוצאים בנתינת שלש מטבעות [נאמר 3 פעמים "תרומה" בפרשה], של "מטבע הנקראת מחצית באותה מדינה" - **שלושה חצאי שקלים** (רמ"א תרצ"ד, ב ביאור הלכה וכף החיים שם). **וכן נוהגים בני אשכנז**. ושמעתי מהגר"ח פ"ש שיינברג זצ"ל, שחצי דולר אינו נחשב למטבע של המדינה בארץ ישראל, שהרי לא נעשה שימוש במטבעות הדולר בארצנו,

יש מהדרים לתת את הערך המקורי של "מחצית השקל" של תורה, שהוא קרוב לשווי של 10 גרם כסף טהור על פי מחיר הכסף, בבורסה למתכות. ויש להוסיף על זה 0.16 כנגד הסיגים וכן תוספת 17% מע"מ. על פי זה אופן החישוב כדלהלן: ערך אונקייית כסף [המתפרסם ומתעדכן בטלפון של בנק ישראל], נכון לימים אלו, הינו 76.5 ₪ מחלקים ל 31.1035 [משקלה המדויק של אונקייית כסף], כפול 10 כפול 1.6 כנגד הסיגים, ומכפילים ב 1.17 כנגד המע"מ התוצאה הסופית הינה: **33.40 שקלים**.

[תודתי נתונה לידיד נפשי הגאון רבי נתן שוהם שליט"א אשר סייעני להגיע לתוצאה הנ"ל], אם כן, ערך "**מחצית השקל**" של תורה, **באדר תשפ"ב** - 33.40 ₪. **וכן נוהגים להדר בני ספרד**. אך אם אין היד משגת, אף להם די בנתינת 3 חצאי שקלים, ויש נותנים פעם אחת 33.40 שקלים, ועבור שאר בני הבית **מסתפקים בנתינת** שלושה חצאי שקלים, לכל אחד כדעת הרמ"א.

זמן נתינת "זכר למחצית השקל": ביום תענית אסתר [רביעי] בין מנחה לערבית – כף החיים, כ"ח ובספר דרכי חיים ושלום, תתמ"ג. ובמוקפים [ירושלים ת"ו] יש נוהגים לתת בליל שישי לפני קריאת המגילה.

הכנות לקראת קיום מצוות ומנהגי הפורים - כהלכתם

הכנת משלוחי מנות

כלים הנקנים לשליחת המנות

הקונים כלי זכוכית או מתכות תוצרת חו"ל לשלוח בהם משלוחי מנות - אינם צריכים להטבילם במקווה, שהרי טרם הגיעו לבעליהם העתידי, ובינתיים הם "כלי מתנה" ולא "כלי סעודה", אבל יש להודיע למקבלים, שהכלי טרם הוטבל (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקונטרס "קיצור הלכות טבילת כלים" סעיף י"א וכן הכריע יבדלח"ט הגר"א נבנצל שליט"א בספר "ירושלים במועדיה" הלכות פורים עמ' תי"ג). ולדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א כלל לא תועיל טבילת הכלי על ידי השולח (שו"ת תשובות והנהגות א, תנ"ב).

אמנם שמעתי מפי הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמן הדין, אם לא מניחים את המאכלים ישירות על גבי הכלי **עצמו**, כגון עוגה, פירות או שוקולדים וסוכריות ששולחים למשלוח מנות, או ששולחים לכלה, אלא משאירים אותם בעטיפתם המקורית, **יש מקום להקל** ולשולחם על גבי הכלי שטרם הוטבל וליידע שאינו טבול. והוסיף ואמר לי: שאין מועילה לעניין זה הנחת מפיון או ניר אפיה תחת המאפים, "שהרי השימוש באמת בכלי עצמו, והוא עדיין לא הוטבל". **הערה:** יש לציין, אוכל שהונח ואפילו בושל בכלי שאינו טבול - לא נאסר באכילה, אך אין לאוכלו מתוך הכלי (רמ"א יו"ד ק"כ, ט"ז וערוך השולחן, י"ז עפ"י התוספות).

עיטוף משלוח המנות

שימו לב !! משלוח מנות שכולו סגור ועטוף מכל הצדדים – לדעת בן איש חי (בשו"ת תורה לשמה, קמט) נחשב רק כ"מנה אחת" בלבד. (מפני ש"אגד שמיה אגד" כגון בלולב ומינוי ובטנא של ביכורים) על כן, כשמכניס את המשלוחים (גם בפורים גשום, שחובה לעטוף הכול היטב) יש לעטוף מבין רכיבי המשלוח, מוצר מסוים או בקבוק בעטיפה נוספת מיוחדת, בנוסף לאריזתו המקורית, ואז ייחשב כמנה נוספת. ואכן, יש המשאירים את חלקה העליון של אריזת המשלוח פתוחה, או כשמוסרים משלוח כזה, מוציאים את הבקבוק או אחד המוצרים מוסרים אותו בידם השנייה.

משלוח על ידי "חברה למשלוחי מנות"

חברות המקבלות הזמנות להכנת משלוחי מנות, וחלוקתם על ידי שליחים ליעדם, המציאות, עקב פקקי התנועה המצויים בימי הפורים, בפרט בשכונות ירושלים **תשפ"ב**, שהשליחים מקדימים או מאחרים את מסירת המשלוחים, ויש **להתנות עמם**, שהמשלוח יגיע **באותו היום** שבמקום זה היום פורים, בין הזריחה לשקיעה, דהיינו בין השעות: **5:46 - 5:52** - בפרזים ובין **5:45 - 5:53** - במוקפים, שהרי יש להקפיד לקיים המצווה "לעשות את ימי הפורים" ולא בלילה שלפניו או לאחריו (רמ"א תרצ"ה, ד) ואף אם ההזמנה נמסרה לפני הפורים, יש אומרים **שהעיקר** שתגיע ביום הפורים, ואמנם לצאת ידי כל הדעות עדיף שגם היציאה מהשולח וגם ההגעה תהינה ביום הפורים עצמו (ראה באר היטב שם, ז ושו"ת דברי משה א, ל"ח). וראוי שלא לסמוך רק על משלוחים על ידי חברות.

משלוח מנות משותף

יכולים כמה בני אדם או בני משפחה לתת משלוח מנות משותף [יתכן שיהיה מפואר יותר ומשובח], זאת, בתנאי שהשתתפות של כל אחד תהיה בשיעור של **לפחות כזית** לכל אחת משתי המנות שבה משתתף כל אחד מהשותפים למשלוח (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר "יבקשו תורה מפיהו") ומנהגו של הרב זצ"ל היה לתת בכל משלוח עוגת טורט שלימה ובקבוק יין חשוב.

אחסון משלוחי המנות עד פורים

אין לאחסן את משלוחי המנות לפני הפורים מתחת למיטות שישינים עליהם **בלילה** (ראה שו"ע יו"ד קט"ז, ה) ואפילו עטופים - (ש"ך שם, ד בשם הב"י ושו"ת רב פעלים ב, יו"ד י"ג) אמנם, אם הדבר קרה, דעת הגר"ש וזנר זצ"ל שבדיעבד ניתן לקיים בהן המצווה בפורים, מפני "שומר מצווה לא יידע דבר רע" (קהלת ח, ד). וכן הורני הגרי"ש אלישיב זצ"ל כמה פעמים כששאלתיו לעניין קופסאות ביסקוויטים, אבטיחים ושישיות משקאות שהושמו תחת מיטות, שאף שדעת הגר"א (כמובא בחוכמת אדם) להחמיר בזה ביותר שאין להאכילם אפילו לא, לבעלי חיים, אבל אפשר לתתם לנצרכים, משום "שומר מצווה לא יידע דבר רע", ואמנם, אירע פעם שהשאירו אוכל תחת המיטה בלילה, והורה מרן החזון איש זצ"ל להביאו לישיבת "תפארת ציון" ולא להודיעם שהיה תחת המיטה. וכן הורה להקל לעניין אתרוגים ושמן להדלקת נרות שבת וחנוכה שהונחו תחת המיטה (ראה שו"ת בנין

עולם, ל"ג שו"ת חלקת יעקב ג, ז ושו"ת מנחת יצחק ח, נ"ז והוראת הגר"ע יוסף זצ"ל בילקוט יוסף חנכה דיני השמנים, ה).

סוגי מאפה המתאימים למשלוחי מנות

עדיף להכין למשלוחי מנות מאפים מסוג פרווה, וכן שוקולדים - פרווה כדי לא להכשיל את המקבלים, בפרט השנה תשפ"ב ב"מוקפים" עוברים מפורים לשבת קודש, ובפרט כששולחים לאלה שאינם מדקדקים כל כך במצוות, וראוי להוסיף פתק, באלו הכשרים רכיבי המאפה ומה ברכתו. לאותם שאינם אוכלים אלא מקמח מלא - אין כל טעם לשלוח מקמח רגיל, ולרגישים ל"גלוטן" יש כמובן לשלוח בהתאם.

כמו כן, אין לשלוח במשלוחי מנות אוזני המן הממולאים בגבינה, אף שאין זה אלא מאפה למתיקה ולא פת, כיון שאוכלים בשר בסעודת פורים, ועלולים להיכשל, אלא אם כן יש עליהם היכר חיצוני (הגרי"ש אלישיב זצ"ל "וישמע משה" א, רמ"ה).

הפרשת חלה באפייה לקראת פורים

הלשות בצק לאפיה לקראת הפורים, ויש בקמח "שיעור" להפרשת חלה בברכה: לגר"ח נאה, (מנהג ירושלים) והספרדים - 1.666 ק"ג לחזון איש - 2.250 ק"ג ולבן איש חי - 2.486 ק"ג (יש לציין, שבק"ג אחד של קמח בין 7 ל 8 כוסות מדידה, ולדעת חכמי ביהמ"ד לחקלאות עפ"י התורה בראשות הגרי"י אפרתי שליט"א, אין שינוי למעשה בחישוב הנפח, בין קמח רגיל לבין קמח מלא, למרות שקמח מלא שנטחן אולי דק יותר). חובה לדעת, שאין לברך על ההפרשה, אלא אם כן אופים על כל פנים באותו יום, את כמות הקמח של "שיעור ברכה" (חזון איש סי' קצ"ח עפ"י שו"ע יו"ד שכ"ו, ד כדן עיסה שלשה על מנת לחלקה בעודה בצק).

ידיעות נחוצות בדיני הפרשת חלה באפייה לקראת פורים

שני תנאים לעיסה החייבת בהפרשה: א. שתהיה בלילה עבה (בצק שנילוש ולא בצק בחוש) ב. שנאפתה בתנור. על כן: 1. **בלילה עבה שנתבשלה או ניטגנה** (סופגניות, פסטה, קרעפלאך) - פטורה מהפרשה ורק ירא שמים מפריש בלא ברכה. **אמנם**, אם נאפה אפילו חלק מהבצק - מפרישים מהכול (שו"ע שכ"ט, ד ש"ך, ד ופת"ש) 2. **בלילה רכה הנבחשת**, שלבסוף נאפית (טורט, שיש, לעק"ך, רולדה) - חייבת בהפרשה אחרי האפיה [בתנאי שיש בה קמח כ"שיעור" להפרשה, בלא ברכה, דהיינו: 1.200 ק"ג (כ 10 כוסות מדידה מלאות בקמח, וזה די נדיר באפית טורטים, בבית פרטי, אלא באפייה גדולה לקראת פורים או אירוע) (ספר "ארץ ישראל" לגרימ"ט זצ"ל ב, ג "מעשה רב" הגר"א, ק"ו ושו"ת שבט הלוי ח, רמ"ד). 3. **בלילה רכה שאינה נאפית** (חביתיות [- בלינצ'ס], פנקייקס, חטיפי מרק, בורגול ל"קובה" וכן "מלאווח" סיגרים ופסטלים המטוגנים בשמן עמוק) - פטורה בכלל מהפרשת חלה.

צירוף סל: כשאפו חלק מהעיסה, מבלי להפריש חלה, יש לדעת, שאין מפרישים מן האפוי על בצק ולא מבצק על האפוי, וכל הכמות העומדת להפרשה, צריכה להיות באותו מצב - או עיסה או אפוי! לשו בצק ועוד בצק, ניתן לחבר בין העיסות ל"צירוף סל" כדי להפריש, כשמביאים אותן במגע זו בזו, באופן, שאם יתלשון ויפרידון, תנגוסנה זו מזו. **חיבור בין אפוי לאפוי**, "לצירוף סל" (כשלא הפרישו לפני האפייה, או בעוגות בחושות, שמפורשות לאחר האפייה) - מניחים את כל האפוי בתוך מגש אחד, או תבנית אחת, פורסים מפה או מגבת מלמעלה, מפרישים ולוקחים חתיכה מאחד המאפים, ושורפים באש או עוטפים פעמיים ומניחים בפח.

השנה תשפ"ב שיאפו לפורים וגם חלות לשבת קודש

יש לזכור, שאין מצטרפים זה לזה עיסה לחלות (המוציא) עם עיסה לרוגלך או כל עוגיות "מזונות". בצק מתוק עם מלוח. בצק שחלקו להתמלא בגבינה - וחלקו לפרווה. בצק מקמח רגיל - עם בצק מקמח מלא (כשחלק מבני הבית מקפידים ואינם אוכלים קמח שאינו מלא. (ראה פסקי חלה להרשב"א שער שני ג), חזון איש יו"ד קצ"ח, ג והמקור במשנה שאם בחלק מהעיסה כרכום ובחלק לא, ומקפידים שלא תגענה זו בזו - אינן מצטרפות זו לזו).

השנה, בפרט ב"מוקפים" (עש"ק) יש שתשלחנה פשטידת אטריות "קוגל" יש לדעת, שלדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגרי"י פישר זצ"ל באבן ישראל ז, מ"ב, אף שהסתיימה הכנתה בתנור, כיון שכבר ראויות האטריות לאכילה לאחר הבישול וההכנסה לתנור לגיבוש הפשטידה והשחמתה - פטורה מהפרשת חלה (ואין בה דין "קביעות סעודה" כיון שדינה כ"תבשיל של דגן: מקרוני, ספגטי, קוסקוס, בורגול, דייסות סולת או קוואקר וסופגניות מטוגנות בשמן, שאין בהם דין "קביעות סעודה" ואפילו אכלו ממנה כ 240 גרם, אין מברכים אלא

"על המחייה". מאידך, לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ב"דרך אמונה" ד, עמ' 84) – כיון שעיקר וגמר הכנתה בתנור חייבת בחלה ודינה כפת הבאה בכיסנין, והאוכל מקוגל 240 גרם - מברך ברכת המזון. **כקביעות סעודה**

הכנת משקאות לקיום "חייב אינש לבסומי בפוריא"

משמעות דברי השו"ע תרצ"ה, ב ושאר הפוסקים, שההתבסמות בפורים, **לא דווקא ביין**, אלא בכל משקה משכר. אמנם ברש"י למגילה ז ע"א כתב: **"ביין"** וברמב"ם מגילה ב, ט"ו "ושותה יין עד שישתכר ויירדם בשכרותו", וכן כתבו הרוקח, רל"ז והרדב"ז א, תס"ב כיון שהנס היה ביין - יש להשתכר לכתחילה **ביין**. ואכן, למעשה, לצאת ידי הראשונים הנ"ל - ראוי לקבוע את עיקר השתיה ביין, ואפשרי להוסיף משקאות משכרים.

פרוט אופן השתיה הנכון ועצות להפגת השתיה וההתנהגות אחריה - להלן.

הכנת ה"תחפשות"

כמה טעמים נאמרו למנהג ההתחפשות בפורים: **באליה רבה** (תרצ"ו) - "זכר למרדכי שיצא בלבוש מלכות". בספר **"מנהג ישראל תורה"** (תרצ"ו) - "זכר לישועת פורים שהייתה נס מלובש ומחופש בדרך טבע". בשו"ת **משנה הלכות** ג, ס - "כיון שמחזרים על הפתחים לקבל מתנות לאביונים, וכדי שפושטי היד לא יתביישו, נהגו להתחפש". ב"מנהגי ישרון", ק"ג - כיון "שבימי אחשוורוש נהפכה הרעה לטובה, לכן נהגו להסתיר הפנים במסווה, רמז לכתוב: "ואנכי הסתר אסתיר פני" (דברים ל"א, י"ח).

התחפשות אישה לאיש ולהיפך: ברמ"א תרצ"ו, ח: "מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אישה ואישה כלי גבר, **אין איסור בדבר** מאחר שאין מתכוונים אלא לשמחה בעלמא" וראה משנ"ב בשם הב"ח שיש אוסרים, ועכ"פ צריך שיהא **ניכר** שהוא איש והיא אישה. וברשימות הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשם החזון איש בראש ספר "אדר-פורים" להרה"ג צבי כהן זצ"ל שמשמעות דברי הב"ח שיש לבטל המנהג,

ואמנם בספר "חוט שני" שבת ד, עמ' רע"ט מביא הגר"ח קרליץ זצ"ל מעשה באב שנכנס לחזון איש בפורים עם בתו המחופשת לבן, עם מכנסיים, והחזו"א גער בו, שזה חוסר צניעות, ונתן לאביה מגבת, שיכסה את הבת עד שתגיע לביתה" בעניין זה, **בוודאי לבני ספרד** יש להחמיר יותר, שהרי המחבר בשו"ע לא הביא להקל בזה בפורים, ואכן בשו"ת **יחוה דעת** ה, נ: "**איסור** לנערים ללבוש בגדי נשים, וכן לנערות ללבוש בגדי גברים אף לשמחת פורים, שלא התירו לעבור על איסור תורה בשביל שמחת פורים".

צביעת השיער לבחורים: אף שיש בצביעת שיער לאיש איסור "**לא ילבש**" אפשר להקל באופן שהצבע אינו מייפה אלא מכער (שו"ת משנת יוסף ח, י"ז). ועל כן, אפשר לצבוע בצבע **ירוק או סגול** (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר "יבקשו מפיהו" ב, עמ' תס"ד ואינו דומה למעשה ייפוי הנשים (ראה שו"ת מהר"ם שיק יו"ד קע"ג).

תחפשות מפחידה: ברמב"ם הלכות חובל ומזיק ב, ז ובשו"ע חו"מ ת"כ, ל"ב שהמבעית [- מפחיד] את חברו, פטור בדיני אדם ו**חייב** בדיני שמים. ובשו"ת חוט שני פורים עמ' צ"ו: "יש להימנע מתחפשות מפחידות כי הפחד יכול להביא לידי סכנה". **ברכת שהחיינו על תחפשות**: אם התחפשות עלתה כסף רב, ולבישתה מאד משמחת, אפילו אינה אלא ליום אחד - **מברכים** עליה שהחיינו ("מועדי הגר"ח" (קנייבסקי שליט"א תש"ע). ובספר "וזאת הברכה" עמ' שט"ו שלדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל הדבר אינו תלוי רק בשמחה אלא **ביוקר** הבגד. ובספר "גם אני אודרך" (להגאון ר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א) או"ח קמ"א: מן הדין **רשאי לברך**, ואם חושש לברכה לבטלה, יכוון בברכת שהחיינו על המגילה גם על התחפשות. **תיקון התחפשות ביום פורים**: אף במקום שנהגים איסור מלאכה, כיון שהיא מלאכה לצורך שמחת פורים - מותר (תרומת הדשן, קי"ב).

"בן כרך" שהלך ל"עיר" ו"בן עיר" שהלך ל"כרך" בפורים תשפ"ב

השתייכות האדם לפורים

מרדכי ואסתר בהסכמת ראשי הסנהדרין שתקנו ימי הפורים, קבעו מראש "להיות עושים את יום **ארבעה עשר** לחודש אדר ואת יום **חמישה עשר** בו, בכל שנה ושנה" (אסתר ט, כ"א) ומובא בשם מרן החת"ס זי"ע, מדוע לא נקבע יום אחד בכל העולם? כדי, שלא יהא עם שלם עוסק במשתה ושמחה **באותו יום**, ותורה מה תהא עליה? על כן, בכל אחד מימי הפורים חלק מקיימים **פקודי ד' משמחי לב** בלימוד התורה ובימנו מתקיימים הדברים, כשאלפי אלפים לומדים **אבות ובנים** בבתי כסיות ובבתי מדרשות בהתמדה ובהתלהבות, בעת אשר היהודים אשר במקומם יום פורים, אוכלים ושותים בשמחה של מצווה.

יש לדעת: בכל שינוי בתכנון או כשהשתבשה התוכנית יש להתייעץ במורה הוראה.

שיטת המשנה ברורה שהקובע למעשה, היכן נמצא האדם בעלות השחר של בוקר הפורים (פרזים או מוקפים) – היינו: בפרזים השנה בבוקר חמישי בשעה 4:18 ובמוקפים בבוקר שישי בשעה 4:16. כמו כן יש לציין, שלדעת מרן החזון איש הקובע גם כן מה הייתה דעתו של האדם בכניסת הלילה היכן להיות מחר. ולמעשה, תלוי גם כן, היכן גרים בקביעות.

דיני התנועות האפשריות ממקום למקום בפורים תשפ"ב

שימו לב! יש לתכנן מראש את מקום ההימצאות בימי הפורים. ו"סוף מעשה במחשבה, ואף במעשה תחילה"

1. מי שיצא ביום חמישי מירושלים, בעשר בבוקר, ונסע ל"עיר פרזים" אינו חייב שם בפורים כלל, ואם חזר למחרת, יום שישי בעשר בבוקר לירושלים – יש שכתבו: "יצא קרח מכאן ומכאן" ומן הדין, אינו שייך לאף פורים.
2. אמנם, יש הזוכים, ובדעתם להיות בשני המקומות, ואכן נמצאים בכל מקום בעלות השחר (בפרזים) - 4:18 ובמוקפים - (4:16) - וזוכים לשני פורים...

3. הנמצא בירושלים באור ליום חמישי, ובדעתו להיות בעלות השחר בפרזים - חייב בקריאת המגילה כבר באור ליום חמישי בירושלים (אפשרי בשכונת רמות, בביכ"ג ספרדיים הקוראים גם בי"ד יום חמישי).

1. **היוצא מירושלים** לפני צאת הכוכבים של ליל י"ד (6:24), או במשך ליל י"ד, על דעת לשוב לירושלים לפני עלות השחר של י"ד (4:18), וכן עשה - לכל הדעות אינו מחויב בקריאת י"ד, וחייב רק בירושלים בט"ו. ואפילו התעכב, וחזר לירושלים רק אחרי עלות השחר של י"ד, כיון שהיה במחשבתו, שלא להיות בעיר בעלות השחר של י"ד - אינו חייב בי"ד, אף שהיה שם בבוקר (משנה ברורה וחזון איש).

2. **יצא על דעת לחזור לירושלים לאחר עלות השחר של י"ד** וכן עשה - התחייב בקריאת לילה ויום של י"ד, ואף אם לא שמע בעודו בעיר - צריך לשמוע בירושלים ביום י"ד בברכה (משנה ברורה). נמלך בדעתו, וחזר לירושלים לפני עלות השחר, לרוב הפוסקים - נפטר מקריאה בי"ד, כיון שלמעשה לא היה בעיר בעלות השחר (משנ"ב בשם הט"ז) פרט לדעת חזון איש שחייב בקריאה בי"ד לילה ויום, אף שכבר נמצא בירושלים, והיינו, עכ"פ באופן שיצא מירושלים לפני צאת הכוכבים של י"ד (6:24).

3. **יצא מירושלים בליל י"ד על דעת לחזור בליל ט"ו**, וכך עשה - קורא בי"ד, לילה ויום בברכה [ולדעת החזו"א דווקא אם הגיע לעיר לפני לילה]. ושוב קורא בירושלים בט"ו לילה ויום. **יצא על דעת לחזור ביום ט"ו** - קורא אך ורק בי"ד בעיר.

4. **היוצא מירושלים בי"ד במשך היום**, אם בדעתו לשוב לירושלים במשך היום או בליל ט"ו וכן עשה - חייב אך ורק בט"ו. וקורא בליל ט"ו, אף שנמצא עדיין בעיר. התעכב, וחזר לירושלים רק לאחר עלות השחר של ט"ו - לרוב הדעות פטור מקריאה בט"ו, פרט לדעת חזון איש. **יצא ביום י"ד ביום**, והיה בדעתו לחזור לירושלים ביום ט"ו לאחר עלות השחר - פטור מי"ד ומט"ו, ויש להימנע מלעשות כן (הגרצ"פ בשו"ת הר צבי ח"ב, קכ"ח).

5. **יצא בליל ט"ו** ובדעתו לחזור בעוד לילה - קורא בט"ו לילה ויום, ואף שנשאר בבוקר בעיר - קורא שם. התעכב בעיר עד אחרי עלות השחר (4:16) - פטור מקריאה (פרט לדעת החזון איש), ויש להימנע מלעשות כן, שעוקר מצות פורים. אם דעתו לחזור לירושלים ביום ט"ו, אחרי עלות השחר - פטור מהקריאה. **יצא ביום ט"ו** לאחר עלות השחר (4:16) לכל הדעות - חייב בקריאת ט"ו לילה ויום, אף שנמצא בעיר קורא בברכה.

בן "עיר" שהלך ל"כרך"

1. **יצא מעירו לירושלים לפני צאת הכוכבים של ליל י"ד (6:24) או במשך ליל י"ד**, אם בדעתו לחזור לפני עלות השחר של י"ד (4:31), וכך עשה - לכל הדעות קורא בי"ד בברכה, אף שנמצא בירושלים. **התעכב בירושלים** גם בי"ד ביום וחזר לעירו לפני כניסת ליל ט"ו - מכל מקום קורא בי"ד לילה ויום, אף שנמצא בירושלים. **עלה לירושלים** על דעת לחזור לעיר, לאחר עלות השחר של י"ד או בליל ט"ו, וכך עשה - קורא בי"ד לילה ויום, אף שנמצא בירושלים דעתו הייתה לחזור לעירו ביום ט"ו אחרי עלות השחר, וכך עשה - חייב רק בט"ו ונפטר מי"ד (משנה ברורה וחזון איש).

2. **עלה לירושלים בי"ד במשך היום**, על דעת לצאת מירושלים לפני צאת הכוכבים של ליל ט"ו (6:25) - לכל הדעות, אינו חייב אלא בי"ד. **נשאר לליל ט"ו** בירושלים ובדעתו לצאת משם לפני עלות השחר של ט"ו (4:16) - גם כן, אינו מחויב אלא בי"ד. היה בדעתו להישאר בירושלים עד לאחר עלות השחר של ט"ו (4:16), ועשה כן - חייב גם בירושלים, לילה ויום.

3. יצא מהעיר והגיע לירושלים בליל ט"ו לאחר צאת הכוכבים (6:25) לפני עלות השחר (4:16) - אם היה בדעתו לחזור לעיר לפני עלות השחר של ט"ו - לכל הדעות אינו מחויב בט"ו. חזר לעירו במשך יום ט"ו - חייב בקריאה בירושלים, פרט לדעת החזון איש. שכיון שבכניסת ליל ט"ו לא היה בירושלים - פטור מט"ו.
4. הגיע לירושלים ביום ט"ו אחר עלות השחר (4:16) - לכל הדעות אינו מחויב בט"ו, אף אם היה בדעתו בכניסת ט"ו או ליל י"ד להיות בירושלים בזמן הזה.

ליל הפורים תשפ"ב

בכל העולם – אור ליום חמישי י"ד אדר. בירושלים ובשאר מוקפים – אור ליום שישי ט"ו אדר.

באים לבית הכנסת בבגדי שבת (ומרדכי יצא... בלבוש מלכות, ותלבש אסתר מלכות) בני ספרד פותחים ערבית באמירת פרק כ"ב מתהילים: "למנצח על אילת השחר" וגו'. הערה: יש שכתבו, שאין ראוי להתפלל תפילת עמידה בתחפושת (הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ זצ"ל). אמנם, דעת הגר"ש וזנר זצ"ל, שכאשר מתפללים בכוונה, ואין מתעסקים בתחפושת - אין חובה להסירה.

"על הניסים"

בערבית שחרית ומנחה אומרים "על הניסים" - בימי מרדכי ואסתר וכו' בפרזים - רק ביום חמישי ובמוקפין - רק ביום שישי. השוכח "על הניסים" אם נזכר עד בא"ה הטוב שמך וכו' חוזר ל"ועל הניסים". סיים הברכה - אינו חוזר. ואפשר לאומרו ב"אלקי נצור" בצורת בקשה: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים וכו'". בימי מרדכי וכו'.

קריאת המגילה

חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולקוראה ביום. מי שלא שמע או קרא בעצמו מגילה של לילה - אין לה תשלומין למחרת. ומי שאין באפשרותו לקרוא או לשמוע מגילה, אלא או בלילה או ביום - עדיף שישמע של יום. ספק אם תהיה לו אפשרות ביום - יעדיף של לילה, שהיא מצווה וודאית.

זמן הקריאה

בלילה: מצאת הכוכבים [בפרזים - 6:24 ובמוקפים - 6:25] עד עלות השחר - בפרזים - 4:18 ובמוקפים - 4:16 **וביום:** לכתחילה - מנץ החמה : בפרזים - 5:46 ובמוקפים - 5:45 עד שקיעת החמה: בפרזים - 5:52 ובמוקפים - 5:53 **בני אשכנז,** חוזרים על שהחיינו גם בבוקר, ומכוונים גם על שאר מצוות היום.

הערה: השומע מקרא מגילה, **דרך טלפון או רדיו** (אפילו בשידור ישיר) - אינו יוצא ידי חובה (הליכות שלמה מועדים, ה, שכ"ט, חזון עובדיה פורים עמ' נ"ו). ויש להימנע משמיעתה על ידי רמקול (שו"ת אגרות משה או"ח ב, ק"ח. שו"ת מנחת שלמה א, ט שו"ת שבט הלוי ה, פ"ד ושו"ת אור לציון ב, ד).

"נשים חייבות במצות מקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס" (שולחן ערוך תרפ"ט) **לרש"י ורשב"ם** - הנס נעשה ע"א אסתר. **לתוספות** עפ"י הירושלמי - מפני שבכלל הגזרה: "טף ונשים...". **אין לה ממי לשמוע** - קוראת לעצמה או גם להוציא חברתה. ואזי, מברכת: בת ספרד - "על מקרא מגילה" ובת אשכנז - "לשמוע מקרא מגילה", ולכתחילה, אישה לא תקרא לקבוצת נשים (כל כבודה בת מלך פנימה) ובשעת הדחק קוראת אפילו לאיש (שאינו מסוגל ואין לו ממי לשמוע).

קטנים וקטנות בקריאת המגילה - מנהג טוב, להביא את הבנים והבנות משהגיעו לגיל שש, לשמוע מקרא מגילה (שו"ע תרפ"ט, ו). "ועל כן, קוראים כל הציבור בקול, ארבע פסוקים, "איש יהודי יצא וגו' ו"ליהודים וגו' ו"כי מרדכי וגו' - כדי לעורר הקטנים, לחנכם בפרסום הנס" (לבוש). קטנים ביותר, המרעישים, שכל ביאתם להכות את המן, טוב יותר שלא יביאום לביהכ"נ, ואין האב מקיים בזה מצות חינוך כלל" (משנ"ב שם). והוראת הגרי"ש אלישיב זצ"ל: "מצות חינוך לשמיעת מגילה, אינה אלא, כשמסוגל לשמוע המגילה כולה". **בן אפילו בגיל 11,** עדיף שהוא ישמור על תינוק בבית ואימו תלך לבית הכנסת - שו"ת חלקת יעקב א, קמ"ד.

כדאי לשמוע את הקריאה במקום שאין מרעישים בהכאת המן, משום, שכאשר לא שמעו מילה אחת - לא יצאו ואין קוראים אותה למפרע! כלומר חובה לשמוע כל המגילה כסדר, מתחילתה ועד סופה. **עצה:** להחזיק ביד את נוסח המגילה וכשהחסירו שמיעת מילה או יותר, להשלימה בקריאה לעצמם מתוך הנוסח, ושוב להקשיב לקורא, כיון ש"שמעה מקצתה בעל-פה יצא ידי חובה". **צריך שיאמר** כל אדם אחרי שמיעת המגילה "ארור המן ברוך מרדכי וכו' וגם חרבונה זכור לטוב" - שו"ע תר"צ, ט"ז.

הערה: במקום שאין **בנמצא** מגילה כשרה, קוראים המגילה בלי ברכות מחומש, ואומרים הלל שלם בלא ברכה

הנהגות ליל פורים

כשחוזרים מבית הכנסת - יש נוהגים להדליק **שני נרות** בבית (וליהודים הייתה אורה) בלי ברכה. יש נוהגים, **שלא לאכול בשר** בליל פורים, מפני שסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובה, ושלא יראה כאוכל סעודת פורים שלא בזמנה (שער הציון תרצ"ה, י"ב) **יש לזכור:** משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת פורים, שקוימו בליל פורים - **לא יצאו בהם ידי חובה** (רמ"א תרצ"ה, ב ומשנ"ב, כ"ב).

יום הפורים

בשחרית **משכימים לבית הכנסת** (משנ"ב תרצ"ג, ו). הנץ החמה: בפרזים - **5:46** - ובמוקפים **5:45** קוראים לשלשה בפרשת בשלח "ויבא עמלק וגו'" (שמות י"ז, ח-ט"ז). ואין לחלוץ התפילין עד לאחר קריאת המגילה, אלא אם כן, חוששים לגוף שאינו נקי (משנ"ב תרצ"ג, ו) שדרשו חז"ל "ויקר" - אלו תפילין. וכתב בן איש חי (א) תצוה, ט שכשקוראים "ויקר" ישים ידו על התפילין וינשק. כזכור, **בני אשכנז** מברכים שוב בקריאת הבוקר "שהחיינו" ויכונו גם על שאר מצוות היום.

משלוח מנות

שולחן ערוך תרצ"ה, ד: חייב אדם לשלוח לחברו, שתי מנות בשר או שאר מיני אוכלים" והמקור במגילה: **"ומשלוח מנות איש לרעהו"** - שתי מנות לאחד. **ושני טעמים למצווה:**

א. להרבות בדרך כבוד לסעודת חברו, שלא יחסר לאף משפחה לשמוח בשפע ובהרווחה (תרומת הדשן קי"א) ולא חילקו בין משלוח לעניים לבין עשירים, שיש להם רב - כדי שלא לבייש את מי שאין לו, כששולחים רק אליו (שו"ת חת"ס או"ח קצ"ו).

ב. להראות חיבה ורעות לתקן מה שאמר המן הרשע "ישנו עם מפוזר ומפורד" (מנות הלוי לר"ש אלקבץ) פ"ט. ולכן הוסיף השו"ע: "וכל המרבה לשלוח לרעיו, משובח" ולפי טעם זה, צריך שיידע המקבל מי השולח (שו"ת כתב סופר או"ח קמ"א). והרב מבריסק זצ"ל נהג לבדוק את התכולה של המשלוח, להתרשם, ולהרגיש את האהבה והרעות למשלח המשלוח (תשובות והנהגות פורים, עמ' י"א).

תכולת המשלוח

שולחים שני מיני מאכלים **אפילו מאותה ברכה**, או מאכל ומשקה, ואפילו שתי משקאות. כגון **במאכלים:** תפוח ואגס, פרגית וסטיק, עוגת גבינה ושטרודל תפוחי עץ, שניצל ופולקע, רבע עוף צלוי, ומבושל - שני מינים מפני טעמים שונה (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל "יבקשו מרעהו" פורים, עמ' ל"א) ולדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, אפילו רבע עוף "עליון" ו"תחתון" - שתי מנות, כמו לעניין בורר בשבת, שהם כשני מינים (מאור השבת ג, מכתב מ). **ובמשקים:** בירה ואייס קפה, בקבוק מיץ ענבים ובקבוק מיץ תפוזים. אבל **מים מינרליים** ללא תוספת טעם, או **מי סודה - אינם "מנה"** (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל "יבקשו מפיהו" עמ' ל"ג).

צריך ששתי המנות יהיו **ראויות לאכילה מיד** (לא עוף קפוא, נס קפה, שקיקי תה או מנות חמות), הדורשים הכנה - כלשון קיצור שולחן ערוך קמ"ב, ב: "דבר הראוי לאכילה **כמות שהוא**, בלא תיקון". וכן דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל ב"שלמי תודה" פורים, כ"ט. כמובן, כשיש מלבדם שני מיני אוכלים, ניתן להוסיפם, לשמח המקבל.

יש לשלוח **בהכשרים** המתאימים **למקבל** וכן לפי **בריאותו** (בלי סוכר, ללא מלח, גלוטן, לאוכלים רק קמח מלא וכדומה). וספק אם יוצאים ידי חובה, בשליחת ממתקים וחטיפים לזוג קשישים. ונכון שיהיו המנות חשובות לפי ערך השולח והמקבל (באור הלכה שם עפ"י הירושלמי מגילה שהשולח לעשיר דבר פחות ערך - אינו יוצא חובת ידי המצווה, כפי שמצאנו בגמרא "קיימת בנו רבנו .. מתנות לאביונים... ולא משלוח מנות...") וביאר לי מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל הלכה זו, אף שיש לברוח מן הכבוד, היינו, בנוגע לכבוד עצמך, אבל כשעוסקים בכבודו של אחר "יש להדר, כפי שהוא מחשיב את עצמו, אף שבעיני אחרים, אינו כל כך חשוב", וסיפר, כשעשה "שלום זכר" בביתו לבניו, כיון שלא היו כל הכיסאות שווים, לזה חסרה גומייה אחת והשני התנדנד הרבה, היה רבנו, תולה כל הזמן את עיניו בדלת, לראות מי הנכנס, וחיפש בין הכיסאות הפנויים, היכן להושיב את הנכנס, **לפי מה שהוא מחשיב את עצמו.**

יש הממתינים, שיגיע תחילה המשלוח מהשולחים, ואז יחזירו את משלוחם, שסבורים, שמהראוי שהאחרים ישלחו להם תחילה, אמנם, לדעת ה"שפת אמת", אדרבה, נאמר "איש לרעהו" **איש** - לשון חשיבות, אם כן, תקדים אתה, ה"חשוב" (בעיניך) לשלוח תחילה לחברך.

השולח והמקבל

כל איש ואישה וכן קטן וקטנה מגיל 6-7 - חייבים במשלוח מנות שכולם היו באותו הנס וצריכים לשמוח ולשמח – "קיימו וקיבלו עליהם היהודים" וגם נשים וקטנים בכלל – משנ"ב ופמ"ג שם). והחינוך לקטנים, שנותנים להם מנות שישלחו לחבריהם וחברותיהן (חנוך לנער להגר"י בלוי זצ"ל פורים, כ"ז, הערה ז). וכתב לי מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל "וטוב שיאמר הבעל לאשתו וכן לבתו משהגיעה לחינוך והיא סמוכה על שולחנו, שהוא נותן גם עבורם, ועל כל פנים ייתן להם רשות לתת מן הבית, וזה כמשלוח שלהן" ולדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל: טוב שהאישה וכן הבת יעשו קנין במשלוח ששולחים עבורם מהבית (יבקשו מפיהו פורים א, כ). **איש שולח לאיש ואישה שולחת לאישה, או למשפחה.**

הערה: גדול השולח לקטן - לא יצא, שנאמר: "איש לרעהו" (שו"ת שאילת יעבץ א, ק"כ וכה"ח תרצ"ד, י"ב).

יש לדעת: המצווה, לכתחילה, שיישלח המשלוח על ידי מי שאצלו היום פורים, ושיגיע המשלוח בפורים למי שאצלו באותו יום הפורים. על כן השולח משכונת מאה שערים לשכונת רמות וכן להיפך (בין בי"ד בין בט"ו) - לא יצא ידי חובה, ואין צריך לומר, מירושלים לטלז סטון, ביתר, מעלה אדומים וכדומה, שאין זה משלוח מנות אלא מתנה חמודה בעלמא.

השולח למי שכבר שיכור: אם לא תפוג שכרותו עד לפני השקיעה - לא יצא ידי חובתו. **ושיכור ששלח לשיכור:** אין צריך לומר שלא יצא ידי חובה.

אבלים במצוות הפורים

אבל ר"ל על פטירת קרובו - חייב במשלוח אחד (לא יין ומעדנים), אפילו בתוך שבעה (שו"ע תרצ"ו, ו משנ"ב ובא"ח (א) תצווה, י"ח). ולדעת הרמ"א אין שולחים לאבל על אביו או אימו, כל י"ב חודש (שזה כ"שאילת שלום" שאסורה כל י"ב חודש, שלא שואלים אבל: "מה שלומך"). ולשאר קרובים עד ה"שלושים" ואם שלחו לו - מקבל, כשם שכשכבר שואלים לשלומו, משיב שלום (שו"ת שבט הלוי י, ק"ז) רוצים בכל זאת לשלוח לאבל (נזקק) - שולחים רק מוצרי יסוד לא ממתקים או יין. כמו כן, רוצה אישה לשלוח לאשת האבל ולא לאבל עצמו - מותרת (שו"ת שבט הקהתי א, שכ"ו) אף שהסיבה לקשר, הוא האבל עצמו (דעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א בתורת המועדים י"ב, ב).

בן ובת שולחים לאביהם או לאימם האבלים, שזה כפריעת חוב להכרת טובה (שבט הקהתי, שם). ומטעם זה, **שולחים לרבו או למלמד** מעטפה כנהוג, שזה כפריעת חוב והכרת טובה (שו"ת דברי מלכאל ה, רל"ז)

אבל ר"ל, אסור להשתתף **בסעודת פורים** מחוץ לביתו, ויש להקל להתארח אצל ילדיו, כשאין משמיעים זמר. **משלוח מנות מלווה למלווה:** החייב כסף לחברו לא ישלח לו משלוח מנות, אלא אם כן שולח לו כל שנה.

משלוח מנות למחלל שבת שאינו שומר תורה ומצוות (באופן שזו האפשרות היחידה לקיים את המצווה באותו מקום): כתב הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ג, רל"ו): מחלל שבת אינו נקרא "רעך", ואין לנהוג בו רעות וידידות, אלא אם כן הוא כתינוק שנשבה". וכן כתב הגר"ש אלישיב זצ"ל (יבקשו מפיהו א, עמ' כ) שכששולחים למחלל שבת לתאבון ולא להכעיס - יוצאים ידי חובה, אלא שיש להיזהר שלא להכשיל באכילה ללא ברכה. ואפשר להוסיף פתק חמוד - "ברכתו...." בכל אופן אם שלח מחלל שבת משלוח מנות, כתב הגר"נ קרליץ זצ"ל (פסקי שמועות) שיש להחזיר לו, אך להימנע מלשלוח יין שאינו מבושל (ולהכשילו באיסור סתם יינם).

אופן המשלוח וצורתו

יש נוהגים **ששולחים ע"י שליח** שנאמר: "ומשלוח מנות" (משנ"ב בשם בנין ציון). אבל יוצאים גם כשמביאים בעצמם, וראיה מהגמ' "מחלפי סעודתייהו" - שהחליפו תלמידים את מנותיהם בסעודה, לקיים משלוח מנות (חזון איש בארחות רבנו ג, עמ' כ"ג הגר"ז הלוי בתשובות והנהגות ב, עמ' ק"ב). והעיד הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהחזו"א לא הקפיד לשלוח על ידי שליח.

ואפשר לשלוח על ידי קטן וקטנה (חת"ס לגיטין כ"ב ע"ב). אלא שצריך לוודא שעשו שליחותם (שו"ת חלקת יעקב א, ק"ג) וצריך שיגיעו שתי המנות **יחד**. שיש שולחים שני ילדים שהאחד איטי, והראשון האוחז בבקבוק כבר ליד הדלת, והשני עם העוגה משתרך מאחור, ויש להנחותם, שיעמדו בפתח ביחד, ואז יקישו בדלת, שנאמר "ומשלוח מנות" ולא משלוח מנה ועוד מנה (החיד"א בשיורי ברכה). **יש לזכור!! משלוח שכולו עטוף מכל הצדדים** - לדעת בן איש חי (בשו"ת תורה לשמה, קמט) **כמנה אחת**, על כן יש להוציא דבר לפני שמוסרים, או לעטוף מוצר בפנים בעוד עטיפה מיוחדת או להשאיר הסלסלה פתוחה למעלה.

זמן המצווה

משלוח מנות, וכן מתנות לאביונים וסעודת פורים, זמן קיום מצוותם, מהזריחה: בפרזים-5:46 במוקפים-5:45 ועד שקיעת החמה: בפרזים-17:55 במוקפים - 17:56. רצוי להביא המשלוח לפני הסעודה (להרבות לסעודה). ולדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א, רצוי לשלוח משלוח מנות אחד, לפני שאוכלים ארוחת הבוקר, ככל מצווה שזמנה ביום, שלכתחילה, אין אוכלים לפני קיומה.

מתנות לאביונים

נותנים שתי מתנות לשני אביונים נפרדים, פגש זוג אביונים בעל ואשתו ונתן בנפרד לבעל ולאשה - יצא ידי חובה (שו"ת בנין עולם). נותנים גם עבור האישה וילדים שהגיעו לחינוך. מי נקרא אביון, לדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א היינו - המתקשה בפרנסתו השוטפת ואינו מתבייש לבקש עזרה מאחרים ד"ל לא כסיף למיתבע" [אינו מתבייש לבקש] ובכלל זה, כל מי שלמרות הכנסותיו, "אינו גומר את החודש" או מי שיש לו הרבה חובות, כגון להשיא את ילדיו (דעת הגר"ש אלישיב הגר"נ קרליץ זצ"ל ויבד"ל הגר"ח קנייבסקי שליט"א).

סכום הנתינה בזמנו: לדעת המשנ"ב עפ"י הריטב"א יוצאים ידי חובה בנתינת פרוטה ומעלה (כ 10 אגורות). ובשערי תשובה, שם: "מתנה חשובה" והיינו, לדעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (עלון "מים חיים" 70 לגר"א דינר שליט"א) שיעור סעודה קלה שנהנים ממנה (כגון לחמנייה ושוקו וכדומה) בערך בסכום של 10 ₪ לכל אביון.

הלכה למעשה: כתבו הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני ב, עמ' י"ג והגר"ח קנייבסקי שליט"א ש"מספיק לתת כמו שכתוב במשנ"ב, כל סכום שהוא יותר מפרוטה". אמנם, לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (אגרת הפורים ד, ו) : **הידור** לתת לכל אביון שיעור סעודה - 50 שקלים. "שיעור מתנה חשובה שמשמחת את הלב".

הערה: אין נותנים מתנות לאביונים מכסף מעשר - היינו, הסכום הבסיסי לקיום המצווה - כנ"ל. ואף לא משלוח מנות [המשלוח הראשון - 2 מנות לאחד] ואף לא "זכר למחצית השקל" מכספי מעשר.

מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ומשלוח מנות לרעיו שאין שמחה גדולה אלא לשמח לב עניים יתומים ואלמנות (רמב"ם הלכות מגילה פרק ה).

סעודת פורים

מדליקים נרות, בלא ברכה, "וטוב לעסוק מעט בתורה לפני שמתחילים בסעודה שנאמר: "וליהודים הייתה אורה" - זו תורה (רמ"א תרצ"ה, ב) שהסעודה תהיה שמחה של דברי תורה (א"ר בשם השל"ה. יש מגישים דג (מזל דגים) ספק אם חייבים בפת, שלא נזכרה סעודה, אלא "משתה ושמחה" (מג"א והנצי"ב). וערוה"ש הביא ראייה שגם משתה הוא עם פת, מהנאמר אצל לוט: "ויעש להם משתה, ומצות אפה ויאכלו". מכל מקום, חייבים במאכלים טעימים ואהובים.

חובת אכילת בשר בסעודת פורים: ברמב"ם מגילה ב, ט"ו "כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו" ואכן בשו"ע תרצ"ה, שיש חובה בבשר, ודעת הגר"י פ"י זצ"ל דווקא בשר בהמה, ואין יוצאים בבשר עוף.

מן הדין די בסעודה אחת, ביום הפורים ואפילו היא ארוחת הבוקר (אחרי שמיעת המגילה) **השוכח** על הניסים בברכת המזון - אינו חוזר. ואפשר להוסיפו כבקשה בין הרחמן וכו'.

מצוות "עד דלא ידע"

שולחן ערוך ורמ"א תרצ"ה, ב: "חייב אינו לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו'" ויש אומרים: שאין צריך להשתכר, אלא ישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן, אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי" [והשינה, צריכה להיות כנראה, בפורים עצמו - מועדים זמנים ב, ק"צ], וברש"י למגילה ז ע"א לבסומי - "ביין". וכן כתב הרמב"ם מגילה ב, ט"ו: "ושותה יין עד שישתכר ויירדם בשכרותו". וכן כתבו הרוקח, רל"ז והרדב"ז א, תס"ב שהמצווה ביין, משום שכל הניסים נעשו על ידי משתה היין. אמנם, אפשר להוסיף שאר משקאות משכרים, אם נהנה מהם - מועדים זמנים ב, ק"צ ושו"ת התעוררות תשובה ג, תצ"א.

גדר "עד דלא ידע"

ב"יד אפרים" (להגרא"ז מרגליות) על גליון השו"ע: "גילו לי בחזיון הלילה, דעד דלא ידע, היינו, עד, ולא עד בכלל". **ובמהרש"א** לב"מ כ"ג ע"ב על דברי הגמ' "בתלת מילי עבידי רבנן דמשני במילייהו וכו'" "בפוריא", דחייב אדם לבסומי וכו' ועל זה אמרו, עבידי רבנן דמשני לומר, שלא ידע [בין ארור המן לברוך מרדכי] גם אם

הוא אינו מבוסס כל כך, ויודע". **ובנימוקי יוסף** למגילה ז ע"ב בדומה למהרש"א: "לא שישתגע בשכרותו, ויימשך אחר שחוק וקלות ראש וניבול פה, שזה לא ייקרא שמחה אלא הוללות וסכולות, ולא תיקנו נביאים ראשונים, אלא לומר דברי בדיחותא עד שיסברו אינשי שלא ידע בין ארור וכו'" **נשים** - אף שחייבות בכל מצוות היום, אינן חייבות במצות לבסומי, שאין דרך נשים בשכרות, ואדרבה, להן, איסור הוא (שו"ת מועדים וזמנים ק"צ). **השתכרות בפורים בניגוד לרצון ההורים** פסק מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה י"ט, כ"ה), שעדיף לקיים רצונם, ולצאת בשתיית יתר מכפי מידתו ושינה (כדעת הרמ"א תרצ"ה, ב). אמנם, תלמיד חבר למרן הגר"א נבנצל שליט"א ענה: "יעשה שלא יידעו ההורים", אא"כ בסכנה לבריאות.

הנחיות למקיימים חייב איניש לבסומי בפוריא בהידור

(עפ"י מקורות רפואיים מוסמכים)

א. יש לאכול בטרם שותים, בעיקר מוצרי פחמימות [תבשילי דגן, תפוחי אדמה ואורז], ומומלץ לחם קלוי, המסייע רבות לעיכול האלכוהול. כמו כן, להקדים לשתייה, שתיית מים או משקאות קלים, עדיף המועשרים בוויטמינים, למניעת התייבשות הגוף, לסייע בספיגת האלכוהול, וכדי למנוע תחושת בחילה. יש להימנע משתיית משקאות המכילים קופאין (קולה, קפה, תה וכדומה), המייבשים בנוסף לאלכוהול. **ב.** יש לשתות יינות ומשקאות איכותיים, עדיפים בהירים בצבעם, שאינם מכילים סוכר (יינות יבשים וחצי יבשים), כדי לאפשר עיכול מהיר, וספיגה בגוף ביתר קלות. אין לשתות סוגי אלכוהול המיוצרים ממקורות השונים זה מזה: יין + בירה ויסקי, וודקה + ליקרים. ובשום אופן אין לשתות הרבה בירה ולאחר מכן יין. **ג.** אין לשתות בבת אחת. יש להמתין בין מנת משקה, כגון כוס יין המכילה 13% אלכוהול, או כוסית משקה חריף של 45% כחצי שעה עד המנה הבאה, ולשלב אכילה, לתת לגוף זמן לעיכול האלכוהול. **ההמתנה, אינה מונעת את ההשתכרות!**

חידוש חיוני: מחקר חדשני שהתפרסם בחורף תשע"ח, חשף עובדה מדהימה ובדוקה, כדי להפיג את השפעת האלכוהול לאחר השתייה - יש לשתות משקה "ספרייט" או "7UP", והשפעת האלכוהול מתפוגגת להפליא! זאת בנוסף לשתיית משקאות המכילים: מלח, סוכר, אשלגן ובפרט ויטמין C להחזיר לגוף את המינרלים והוויטמינים שנאבדו, בעקבות השתייה המרובה. החשים, חלילה, שלא בטוב, בבוקר שלמחרת, מומלץ לאכול צנימים, בננות וביצים (עדיף מבושלות ולא מטוגנות), וירבו בשתייה ובמנוחה.

כתב **בביאור הלכה**, תרצ"ה בשם **החיי אדם**: "ואמנם, היודע בעצמו שיזלזל... במצווה מן המצוות, בנטילת ידיים, בברכה וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב, או שינהג קלות ראש – **מוטב שלא ישתכר**, וכל מעשיו יהיו לשם שמים". וציין מרן החפץ חיים זי"ע, שגם בפורים אסור לדבר "לשון הרע"....!

שימו לב !!! בתום סעודת פורים, השותים אינם נוהגים, ורק שוטים, שותים ונוהגים!!!

סעודת פורים בירושלים ת"ו ובערי ה"מוקפים" בערב שבת קודש

זמן הסעודה: חל פורים ביום שישי יעשו הסעודה **בשחרית** משום כבוד השבת (רמ"א תרצ"ה) והיינו, לכתחילה קודם חצות היום **11:47** (משנ"ב שם, י) ויש שהתיר להתחיל בה אף קודם תחילת שעה עשירית – **2:48** (מהרי"ל) ובדיעבד, כשלא הספיקו, יאכלו **מעט פת** - היינו, אפילו יותר מ"כביצה" ובלבד "שיהא פחות מרגילותו בחול" - כדי לאכול סעודת ליל שבת לתיאבון (ראה רמ"א תקכ"ט, א ומשנ"ב, ח ושעה"צ, י).

המסיים סעודתו לפני השקיעה - **5:53** ומברך אחרי צאת הכוכבים - **6:25** אומר על הניסים במקומו

תפילת מנחה: אם לא התחילו בסעודה לפני חצות היום - **11:47** צריך להקדים תפילת מנחה לסעודה.

"פורס מפה ומקדש"

יש נוהגים [בעיקר מעדות החסידים וכן נהגו בני ספרד בפורים שחל בעש"ק - ראה ב"י תרצ"ה, שו"ת זרע אמת ונהר מצרים] שלאחר תפילת מנחה, נוטלים ואוכלים, לכל הפחות כזית פת לסעודת פורים ולאחר פלג המנחה – **4:34** ולכל המאוחר מעט לפני שקיעה – **5:53** מפסיקים בסעודה, מדליקים הנרות - **5:13** ומקבלים עליהם שבת, ומעיקר הדין יכולים לקדש כבר מ"פלג המנחה" - **4:34** אבל לכתחילה ממתנינים עד סמוך לשקיעה (עפ"י באוה"ל רעא, א ד"ה מיד וכו')

מביאים "לחם משנה" פורסים מפה על הפת, ושאר הלחמים שעל גבי השולחן, ומקדשים על היין כרגיל לביל שבת אמנם, **אם כבר ברכו על הגפן בסעודה** - לא יברכו שוב **הגפן** בקידוש (משנ"ב רע"א, כ"א ושעה"צ, כ"ה). לאחר הקידוש, בוצעים מלחם המשנה בלא נטילת ידיים ובלא ברכת המוציא (משום ספק ברכות להקל)

ומחלקים לכל המסובים לכתחילה "כביצה" ובדיעבד "כזית" פת לצאת ידי סעודת שבת (שו"ע רע"א, ו ומשנ"ב, ל"ה ורצ"א, ב). בברכת המזון מזכירים "רצה" ולא "על הניסים" (משנ"ב תרצ"ה, ט"ו) אכן, **אכלו פת** גם אחרי צאת הכוכבים – **6:25** יאמרו בברכת המזון "רצה", במקומו ו"על הניסים" ב"הרחמן".

לענין תפילת ערבית: אם מתחילים בסעודה לפני השקיעה - **5:53** אין צריכים להתפלל ערבית תחילה (משנ"ב רע"א, י"א). ויש המקפידים להתפלל תחילה ערבית (עפ"י דעת האריז"ל מובאת בכה"ח רע"א, כ"ב שאין לאכול סעודת שבת לפני ערבית, ולפי הגר"א במעשה רב, קי"ז שאין להקדים ולקדש מבעוד יום לפני ערבית). יש לציין, גם אם הולכים לתפילת ערבית למקום אחר - אין בעיה של שינוי מקום, כיון שהוא דבר מצווה (רמ"א קע"ח, ב ומשנ"ב).

הלכה למעשה: אף שבספר מנהגי ארץ ישראל כתב: "וכשחל פורים ביום שישי המנהג היפה והנעים הוא לעשות הסעודה בערב אחר תפלת המנחה ובאמצע הסעודה פורס מפה ומקדש וחוזר ואוכל סעודת שבת. וכן כתב מהריק"ש בהגהותיו. וכן היה מנהג חלק מהראשונים. הנה, קטע ממנהגי רבינו פרץ מקורביל, בעל 'תוספות רבינו פרץ': "פעם אחת חל פורים בערב שבת ואכל סעודת פורים ובירך והתפלל ערבית ואחר כך עשה קידוש ואמר לתלמידיו שהרצה שלא לברך בין שתי הסעודות... פורס מפה ומקדש ואומר על הניסים."

הרמ"א בדרכי משה השיג על דברי הבית יוסף שהביא עצה זו, "שבמנהגים שלנו מבואר לעשות הסעודה בבוקר" וכן כתב במקור חיים לבעל חוות יאיר בשם שו"ת מהרי"ל שכל זה בדיעבד. וכן כתב המשנ"ב רע"א, כ"א: "לפי שיש דעות הרבה בדינים אלו, ראוי לבעל נפש להיזהר שלא לבוא לידי כך" (שעה"צ, כ"ה).

הסיבות להימנע: חשש שהדלקת הנרות וקבלת השבת, אינם מתקיימים, כראוי, בזמנם, צריך להניח הפלטה ולהטמין המאכלים כשבמטבח עדיין מגישים לסעודת פורים. מצוות הרחיצה לשבת והסרת המוקצה, בכלל זה כלי נגינה וכדומה - צריכה ס"ד כשחלק מהמסובים במצב "עד דלא ידע".... רובם מפסידים ערבית בציבור [ואף בקהילות שמארגנים ערבית אחר הסעודה, הנה שיכור אסור בתפילה, וצריך לישן להפיג יינו, וספק אם ימצא מנין, וצריך לקרוא ק"ש קודם שינתו, ויצא שכרו בהפסדו.

מי שלא אכל סעודת פורים עד פלג המנחה (השנה תשפ"ב בשעה **4:34**), בדיעבד, יכול לקבל שבת לאחר פלג המנחה, לקדש על היין ולאכול סעודת שבת יחד עם סעודת פורים, ויוסיף מאכלים לכבוד פורים. (מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בהליכות והנהגות פורים) **ומרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פורים פרק י"ט אורחות הלכה הערה 81) כתב **שלא נהגו** לקבל שבת מבעוד יום ולאכול סעודת פורים וסעודת שבת יחד, כיון שאם כבר קיבל עליו שבת, לא ניכר שאוכל כעת לכבוד סעודת פורים.

הכנות לשבת

עצות טובות: בירושלים ת"ו ובערים המוקפות, כדאי להטמין, לפני פורים, במקום שמור, **בקבוק יין** שישאר לקידוש של שבת. כמו כן, כדאי שהאישה תכין את שעון השבת, כי יתכן שהבעל יכינו במצב "ונהפוך הוא". כמו כן, כדאי לעקרות הבית, **להקדים את ההכנות והבישולים לשבת**, לימים רביעי וחמישי, כדי לעמוד בעומס יום הפורים בעש"ק, ולקבל את השבת בעונג ורוגע, כמדי שבת בשבתו.

הכנת הגוף לשבת

תספורת: נחלקו הפוסקים, האם מותרת תספורת בפורים. ויש שאסרו, אף כשחל בערב שבת אלא ע"י נוכרי (ראה כף החיים תרצו, יא). מכל מקום, מותר להתגלח ולסדר שערות זקנו על ידי עצמו לכבוד שבת (בן איש חי תצווה, כ"א כף החיים תרצ"ו, יא וכן הורו הגרי"ש אלישיב ובעל "אור לציון" בח"ד זצ"ל).

נטילת ציפורניים: לכבוד שבת מותרת, כשם שמותרת לצורך מצוה (פסקי תשובה ק"נ בשם דברי מלכיאל).

כיבוס וגיהוץ: אסורים, אפילו לא במכונת כביסה, אא"כ בגד או שנים ביד, לצורך היום או שבת (בן איש חי).

רשימת תזכורות לקראת שבת

1. יש למשמש בכיסי הבגדים בטרם מקבלים שבת, שמא נשאר בהם מוקצה, ושמא ישכח וייצא במקום שאין עירוב (שו"ע רנ"ב, ז) בפרט שלובשים בפורים בגדי שבת. **כמו כן**, יש להסיר לפני שבת מעל הגוף התחפושות וכן איפור וצבעים, בפרט, כשיש על היד אותיות ומספרים, מחשש מוחק בשבת, ומחשש חציצות בנטילת ידיים.

בשעת הצורך, מותר להסיר שיירי איפור מעל הגוף בשבת (לא בעזרת קרם, או צמר גפן), בעזרת מים וסבון נוזלי, או ממחטה חד פעמית [טישו פשוט], אפילו הורטב במים (שו"ת אגרות משה או"ח ב, ע) ומותר להשתמש

בשבת ב"אצטון" לא עם צמר- גפן, אלא עם טישו חד- פעמי או מברשת משיער סינטטי שאינו צפוף להסיר חציצה לנטילת ידיים.

2. יש למיין ולאחסן את הסוגים השונים שבמשלוחי המנות לפני כניסת השבת – מחשש ברירה, ויש למנוע את הקטנים, עכ"פ משהגיעו לחינוך מלבצע בשבת משא ומתן ו"החלפות" באוצרותיהם, כדרך משא ומתן.

3. המקבלים הרבה דברי מאפה והניחום במקרר או מקפיא אחד או בתוך מגש סל או קופסא ביחד והם מאותו סוג ויש שיעור להפרשת חלה – יש להפריש מהם חלה בלא ברכה **בטרם כניסת השבת**. עטיפות ניילון נפרדות אינן נחשבות הפרדה למנוע "צרוף סל". (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל). אך אין מצטרפים זה לזה ב"צירוף סל": לחם וחלה + עוגות ועוגיות מתוק + מלוח חלבי + פרווה מקמח רגיל + מקמח מלא.

4. **שיכור**, ספק אם יוצא ומוציא ידי חובת קידוש. והנרדם בליל שבת לחלוטין, בלא עשיית קידוש, יאמר קידוש של לילה קודם סעודת היום בלא אמירת "ויכלו" (באוה"ל רפ"ט, ב)

5. מי שלא הספיק לקרוא מגילה של יום, וכבר קיבל שבת, יקרא בין השמשות **בלי ברכות** ויסיים עד צאת הכוכבים – **6:25**. והוא הדין למשלוח מנות, ומתנות לאביונים ייתן דברי מאכל.

נוהגים ללמוד הלכה מהלכות הפסח בסעודת פורים ויש נוהגות לנקות ארון קטן, מיד אחרי סעודת פורים (לא בשבת), ומשלושים יום קודם הפסח, מועילה כבר בדיקת הארון בנר או פנס (בלא ברכה), ואם לא מכניסים, מעתה, חמץ, המקום בדוק וכשר לפסח.

שבת פרשת צו - ט"ז אדר שני

קוראים הפטרה נדירה ביותר: "כה אמר ד' עולותיכם ספו וגו' עד "נאום ד' צבקות" (ירמ' ז, כ"א - ח, ג) ומוסיפים: "כה אמר ד' וגו' עד "חפצתי נאום ד'" (שם, ט, כ"ב - כ"ג). הפטרה זו נקראת לעיתים רחוקות, ותיקרא בעתיד בעוד **21** שנה בעז"ה בשנת תת"ג הבעל"ט.

שעון הקיץ

תזכורת: אור ליום שישי **כ"ב אדר שני**, עוברים **לשעון הקיץ**, מזיזים את מחוגי השעון בשעה 2:00 קדימה [קיץ - קדימה] ל3:00. **שימו לב! הדלקת הנרות לקראת שבת שמיני**

בירושלים - **6:18** במרכז - **6:34** בצפון - **6:27** ובדרום - **6:38**

שבת פרשת שמיני ו"פרשת פרה" - כ"ג אדר שני - מברכים חודש ניסן

מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשבעה בפרשת השבוע, ובשני למפטיר בפרשת פרה (במדבר י"ט, א - י"ט, כ"ב). ונקראת סמוך לניסן שאז הייתה שריפת פרה אדומה במדבר, שיהיו טהורים ויכולו לעשות הפסח בזמנו. ואנו מבקשים לפניו יתברך, שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה (משנ"ב) יש אומרים שחיוב קריאת פרה מן התורה (שו"ע תרפ"ה, ז) ויש לכוון לצאת ידי חובת שמיעת פרשת פרה. ההפטרה: "ויהי דבר ד' וגו' עד "וידעו כי אני ד'" (יחזקאל ל"ו, ט"ז - ל"ח).

מברכים חודש "ניסן" המולד: ביום ששי שעה **4, 36** דקות. בברכת **"יחדשהו** הקב"ה עלינו וכו' אומרים: **"ולגשמים בעיתם"**, כיון שעד פסח עדיין זמן גשמים (דעת הגר"ח שק"ש שליט"א בספר "ולגשמים בעיתם" עמ' קצ"ד ורל"ט). **ובני ספרד**, יש מוסיפים גם: "ולטללי ברכה" כיון שמפסח זמן הטל (הגהות איש מצליח לבא"ח).

אין אומרים "אב הרחמים" ואין מזכירים נשמות, במנחה: אומרים צדקתך וגו'

מוצאי שבת: בירושלים - **7:31** במרכז - **7:33** בצפון - **7:32** ובדרום - **7:32** זמן רבנו תם - **8:11**

יום חמישי - כ"ח אדר שני - ערב ראש חודש מוקדם - תפילת "יום כיפור קטן" ואומרים תחנון

פורים כשר ושמח

לברורים וקבלת דפי הלכה הרב יצחק יעקב פוקס, y0548483398@gmail או בפקס: 025372586

מחבר: "תפילה כהלכתה" "הליכות בת ישראל" "הכשרות" הליכות בין אדם לחברו" ו"הליכות תינוקות וקטנים"